

Передусім констатую масштабну роботу, яка проведена розробниками Концепції «Меморіального музею пам'яті жертв Бабиного Яру». Вона засвідчує прагнення авторів врахувати найрізноманітніші аспекти подій, що відбувалися в цьому місці, концептуалізувати їх представлення в експозиції музею, відобразити особливості пам'ятання про жертв, які загинули в Бабиному Яру, у радянський час, після падіння СРСР та здобуття Україною незалежності. Структурування Концепції – зокрема, потрактування Бабиного Яру як історичного символу, визначення місії Музею, його цільових аудиторій, філософії експозиції тощо – промовистий доказ кропіткої й тривалої роботи її авторів. Вона заслуговує поваги й подяки.

Попри це, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі аспекти Концепції, які бачаться мені дискусійними. Передусім це стосується екскурсів у XVIII ст. (ба більше – Середньовіччя), що, з-поміж іншого, зумовило пропозицію авторів Концепції визначити назву простору як «Бабин Яр – Дорогожицький некрополь жертвовності та безсмертя». Хоча аргументи, котрі наведені ними задля обґрунтування слушності своєї пропозиції, є цілком логічними, мені здається, що запропонована назва, скажу так, розмиває осердя Бабиного Яру як місця злочину вчиненого нацистами та їх пособниками. Адже, попри всі нюанси політики пам'яті СРСР, саме назва «Бабин Яр» асоціюється з розстрілами безневинних жертв як у киян, так і в тих, хто більш-менш орієнтується в історії України, зокрема – подіях Другої світової війни.

Враховуючи це, пропоную ще раз подумати над тим, чи варто оповідати про історію Бабиного Яру «від княжої доби – історії незалежної середньовічної давньоукраїнської держави». А відтак мої судження спонукають розмірковувати над доцільністю визначення передісторії в запропонованій періодизації, яка, згідно представленої Концепції, інформуватиме відвідувачів про виникнення поліконфесійного некрополя.

Водночас цілком слушною вважаю запропоновану назву музею – «Меморіальний музей Бабиного Яру».

Цілком погоджуюся з тим, що символічний простір Бабиного Яру має відображати українську візію історії та українську інклюзивну історичну пам'ять. Тобто ту, котра дозволить об'єднати в ній пам'яті різних соціальних груп.

Схвально оцінюю й те, що «автори концепції вважають неприйнятним будь-яке нове капітальне будівництво безпосередньо на території розстрілів і поховань».

Інші ракурси, що представлені в Концепції, не викликають у мене застережень. Водночас звертаю увагу на окремі невлучні, як на мене, формулювання:

У тексті Концепції	Пропоную так:
критичне ставлення до пропаганди ксенофобії, нетерпимості, расової, національної, релігійної або «класової» вищості	Неприйняття ксенофобії, нетерпимості, расової, національної, релігійної або «класової» вищості, критичне ставлення до їх пропаганди
Слова Рамбама відбивають загальну філософію експозиції	Слова Рамбама відображають загальну філософію експозиції
певного відбитка всієї історії України та Києва	певного дзеркала всієї історії України та Києва
тлом має виступати загальна розповідь про особливості пануючих режимів і політичних рухів, їх ідеологію та політику, насамперед у гуманітарній сфері (пропаганда, репресивна політика, національна, соціальна політики, політика пам'яті).	тлом має виступати загальна розповідь про особливості пануючих режимів і політичних рухів, їх ідеологію, пропаганду й політику пам'яті, репресії, національну й соціальну політики.

Там, де йдеться про філософію експозиції, одну з думок сформульовано так: «жертвність безвинно вбитих». Не впевнений, що це влучний вислів. Адже слово «жертвність» означає свідому й добровільну дію. Далі по тексті йдеться про героїзм тих, хто чинив мирний опір, і тут це слово вдале. Але, як на мене, не в тому місці, де йдеться про «жертвність безвинно убитих».

Схвально оцінюю те, що komponуючи сюжети експозиції, автори Концепції визначили не тільки її компоненти, сюжети, смисли, а й проблеми. Така своєчасна фіксація загроз не тільки засвідчує масштаб проробленої роботи, а й є передмовою їх уникнення при підготовці експозиційної частини Музею.

Сповідуюся, представлена на обговорення Концепція «Меморіального музею пам'яті жертв Бабиного Яру» стане платформою втілення інклюзивної моделі колективної пам'яті в Україні й зупинить змагання за неї у цьому локальному просторі суму й скорботи.